

Läroarbldningen
Examensarbete
Hösten 2004

Saga, film eller upplevelse? Elevs berättande mot språkutveckling

Handledare:
Anna Flyman Mattsson

Författare:
Anna Gillberg
Susanne Petrovic

Saga, film eller upplevelse? Elevers berättande mot språkutveckling

Anna Gillberg & Susanne Petrovic

Abstract

Studien bygger på antagandet att det är bra för eleven att berätta mycket. Mycket berättande leder till att eleverna får ett större ordförråd, ett tydligt tal, stark självkänsla, glädje till språket och förmågan att strukturera ett material i huvudet. Berättarförmågan är i ständig tillväxt och flytet i talet växer med antalet gånger eleven berättar. Mycket berättande leder till att eleverna hela tiden utvecklar sitt språk och berättande. Syftet med arbetet är att undersöka olika former av berättande och jämföra vilken sorts berättande som visar mest berättande och mest flyt i tal. Frågeställningarna blev följande: Vilken berättandeform visar mest berättande? Vilken berättandeform visar mest flyt i talet? I studien har antalet morfem räknats vilket visar hur mycket eleverna berättade samt morfem per sekund som visar flytet i talet. De olika sorters berättandeformerna som undersöktes var *återberätta en film*, *återberätta en text* och *berätta om en egen upplevelse*. Studien visar att berätta från film är den berättandeform som leder till mest flyt i talet. Studien visar även att hälften av eleverna berättade mest på upplevelsen.

Ämnesord: Elevers berättande, (film, sagor, upplevelser), språkutveckling, flytande tal.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Bakgrund	5
1.3 Uppläggning	6
2 Litteraturgenomgång	7
2.1 Vad säger styrdokumentet	7
2.2 Flytande tal	7
2.3 Berättande	8
2.4 Pedagogens roll vid elevers berättande.....	10
2.5 Olika former av berättande	11
2.5.1 Egen upplevelse	11
2.5.2 Film	12
2.5.3 Saga.....	12
3 Metod	13
3.1 Urvalsprocess.....	13
3.2 Utformning av undersökning	14
3.3 Undersökningens genomförande	14
3.4 Bearbetning av material.....	15
4 Resultat och analys	18
4.1 Sammanfattande redovisning.....	18
4.2 Resultat och analys av enskilda elever	20
4.3 Utfyllnader och upprepningar hos alla elever.....	24
5 Diskussion	26
6 Sammanfattning	30
Källförteckning	31

1 Inledning

Genom det fria muntliga berättandet fångas publikens intresse. När man släpper texten så blir berättandet mer fängslande och kontakten med åhörarna blir starkare, vilket leder till bättre självkänsla hos berättaren. En människa som har den här förmågan kan vidare fånga intresset hos människor i olika sociala situationer. Berättandet används dagligen till exempel om filmer, sagor och upplevelser. Som lärare är det av vikt att stimulera elevernas språkutveckling genom berättande och få förståelse för elevernas olika berättande. Dessa tankar ligger till grund för uppsatsen.

Mycket berättande leder till att eleverna får ett större ordförråd, ett tydligt tal samt utvecklar de små och stora byggstenarna som finns i språket, säger Ärnström i en intervju av Hostetter & Rehnman (2002:195). Ärnström (1997:9ff) menar att eleverna utvecklar också sin fantasi, sin förmåga att visualisera, sitt minne, glädje till språket samt får en stark självkänsla.

1.1 Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka olika former av berättande och jämföra vilken sorts berättande som visar mest berättande och mest flyt i tal. Frågorna som ställs är därför följande:

- Vilken berättandeform visar mest flyt i talet?
- Vilken berättandeform visar mest berättande?

1.2 Bakgrund

Det finns ett svagt utbud av tidigare forskning inom ämnet. Det finns flera studier om att elever utvecklas av att lyssna på vuxna som berättar för dem men betydligt mindre forskning om elever som själva berättar. Enligt Hostetter & Rehnman (2002:195) får barn ofta lära sig att tillägna sig ord och skapa meningar men språk är inte bara ord och meningar, utan det är också ett berättarmönster. För att kunna göra oss förstådda och förstå oss själva måste förmågan att sammanfoga händelser till meningsfulla händelsekedjor utvecklas. Detta har inte den pedagogiska forskningen eller praktiken i Sverige uppmärksammat förrän nu. Hostetter och Rehnman intervjuar Ärnström som menar, "Fram till idag har böcker om barns språkutveckling slutat när det är dags att börja berätta. Man har inte sett förmågan att skapa och förstå berättelser som en del av den processen" (Hostetter & Rehnman 2002:195).

Ärnström (2000-2003) har i många år arbetat med barn och som vuxenutbildare och psykolog. Då lärde han sig bland annat att lyssna, en talang som han har nytta av när han

arbetar med att locka fram andras berättarglädje. Berättande i skolan har varit hans huvudintresse under de senaste tre åren.

Ur behovet av att berätta mycket växer språket. Ladberg (2003:86) menar att detta behov finns hos barn. De har ett stort behov av att uttrycka sig och berätta om upplevelser samt visa känslor. Barn vill berätta och dela med sig om alla de detaljer som de har varit med om för andra. Studien visar att det är viktigt som pedagog att ta tillvara på barns behov av att berätta eftersom det stimulerar språkutvecklingen och självkänslan.

1.3 Uppläggning

I andra kapitlet presenteras studiens litteraturgenomgång med tidigare forskning. Litteraturen tar upp om flytande tal, berättande, pedagogens roll vid elevers berättande och de olika berättandeformerna egen upplevelse, film och saga. Detta följs av en metoddel i kapitel tre, som ger en bild av hur undersökningen genomfördes. Resultatet från undersökningen presenteras och analyseras sedan i kapitel fyra. Detta ligger till grund för diskussion som presenteras i kapitel fem. Slutligen sammanfattas studien.

2 Litteraturgenomgång

2.1 Vad säger styrdokumentet?

Amborn & Hansson (2002) visar en lokal kursplan i svenska. I slutet av skolår tre skall varje elev ha uppnått följande:

Eleven skall

- kunna delta i samtal och lyssna på andra
- kunna läsa, förstå och återberätta till åldern anpassad skönlitteratur
- kunna berätta förståeligt om händelser, beskriva föremål och återberätta lästa texter
- kunna redovisa arbeten inför klassen så att kamraterna kan tillgodogöra sig innehållet.

(Amborn & Hansson 2002:15)

Vidare i den allmänna kursplanen i svenska står under rubriken *Mål som eleven skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret*:

Eleven skall

- Kunna muntligt berätta och redogöra för något så att innehållet blir begripligt och levande.

(Kursplanen i svenska 2000)

2.2 Flytande tal

När Ladberg (2003:38ff) skriver om flytande tal gäller det både för förstaspråket och när ett nytt språk ska läras in. Hon menar att ett flytande tal uppnås genom mycket tal. Ett flytande tal bygger på den språkliga basen vilket är den språkliga kompetensen som barnet tillägnar sig under åren före skolåldern. Ladberg skriver att den språkliga basen är en förutsättning för att tala avslappnat. Den språkliga basen består av ordförråd, grammatik, uttal och flytande tal. Då människan har lagt den språkliga basen, kommer den språkliga utbyggnaden som bygger på variation. Den språkliga utbyggnaden är beroende av de erfarenheter som görs vidare i språket och pågår under hela livstiden. En människas språk blir aldrig helt färdigutvecklat utan fylls på genom livet. För att människan ska kunna tillägna sig detta behövs en mångsidig språkanvändning.

Kommunikation är enligt Ladberg (1999:9f) ett behov hos barnet och en verklig drivkraft för att lära sig språk. Det som är avgörande för förmågan att kommunicera är snabbheten i talet. Det är alltså viktigt att kunna kommunicera snabbt för att hinna med ett samtal. Ladberg menar att för att få ut en mening av det som sägs måste det ske snabbt och automatiskt för att man ska kunna hänga med i samtalet. Ladberg betonar att det är av betydelse för att inte tappa tråden. När kommunikationen sker effektivt med automatik i det flytande talet finns det alltså två betydelsefulla egenskaper, att det går tillräckligt fort att tala samt utan ansträngning.

2.3 Berättande

Enligt Andersson (2002:16) leder mycket berättande till att eleverna hela tiden utvecklar sitt språk och berättande. Ladberg (2000:201f) anser att traditionella skollektioner behöver brytas upp eftersom de inte är särskilt utvecklande för barns språk. Detta gäller både förstaspråk och när ett nytt språk ska läras in. Nya arbetsområden och konstellationer behöver tas in för att ge eleverna en språkutvecklande undervisning. Ladberg menar att om eleverna ska få möjlighet att utvecklas språkligt behöver de använda just språket på många olika sätt och vara språkligt aktiva under en stor del av skoltiden. Eleverna behöver berätta, diskutera, samtala, förklara och presentera något. Ett bra sätt för eleverna att utveckla dessa områden är just i arbete i par, stora grupper och i mindre gruppkonstellationer.

Hostetter & Rehnman (2002:195) har intervjuat Ärnström som menar att träning i muntligt berättande sätter fart på flera livsviktiga processer hos ett barn. Ärnström vill enligt Hostetter & Rehnman sätta språkutvecklingen i rörelse. Han vill finna konkreta situationer där barnen får tillfälle att laborera med språket. De utvecklar då både små och stora språkliga byggstenar, ordförråd och tydligt tal såväl som komposition av händelser till ett förlopp med början, höjdpunkt och slut. Att barn berättar och lyssnar på kompisarnas berättande utvecklar språket mycket. De fångar upp ord, böjningsformer och uttryck. De imiterar varandras sätt att börja och även att avsluta en historia. På så vis lär de sig leka med olika mönster i språket. Berättandet är livets grundspråk som barnet lär sig för att kunna förstå och förmedla sina kunskaper. Ärnström menar vidare att vi inte kan förmedla våra upplevelser utan berättelser. Det finns ett utvecklingsmönster i barns berättande då de behärskar olika typer av berättarmönster och genrer. Barn utvecklas olika, men de vuxna har en oerhört stor betydelse i den utvecklingen. Håkansson (1998:17) tolkar Vygotskys syn på interaktionens betydelsefulla roll för barns begreppsbildning och språkutveckling. Håkansson menar att det är i det sociala samspelet med andra barn som de upptäcker språket.

Det är framförallt i muntlig form enligt Ärnström (1997:9f) som barn utvecklar sina berättartalanger och därför behövs både muntliga berättare och goda lyssnare för att stödja denna väsentliga del i barns utveckling. Med ordens hjälp kan vi återuppleva och förstå viktiga händelser. Vi kan även dela våra upplevelser med varandra och skapa diktade världar och händelser. Det är bara berättelser som kan förmedla mänskliga erfarenheter med ord. Spädbarnsforskaren Stern hävdar enligt Ärnström att berättandet är lika viktigt som att lära sig gå eller lära sig prata. Det är viktigt att skilja på att prata och berätta eftersom berätta är ett visst sätt att använda språket. Skillnaden är bland annat att berättandet består av innehåll som ett händelseförlopp med huvudperson och miljö medan ett samtal är ett utbyte av tankar.

”Vi vet inte vad vi tänker förrän vi hör vad vi säger.” Att säga något högt kan vara ett sätt att ta reda på om vi vet vad vi tänker eller inte (Chambers 1998:25). Berättandet har stor betydelse för den enskilda individen menar Gustavsson (1991:15f) och ger en känsla av tillhörighet och förmåga att formulera sina tankar i ord. Genom att berätta har du makt över ditt tänkande. Den som berättar mycket blir bättre och bättre på att berätta. Berättarförmågan är i ständig tillväxt, och flytet i talet växer med antalet gånger du berättar.

Barn som utvecklar sin förmåga att berätta lär sig samtidigt många viktiga saker, menar Ärnröm (1997:9ff). De upptäcker bland annat glädjen i språket, de övar minnet och förmågan att strukturera ett material i huvudet. De övar även sin förmåga att visualisera och fantisera. Det finns inget som är så effektivt som muntliga berättelser för att hjälpa en barngrupp att koncentrera sig och inrikta sitt intresse på en gemensam språklig upplevelse. Den mest väsentliga effekten som märks tydligt är att muntligt berättande stärker barnens självkänsla. I Lpo 94 står det, ”Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll härvidlag. Varje elev har rätt att utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.” (*Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*, 1998:9).

Andersson (2002:16) menar att berättandet lyfter fram den kreativitet och fantasi som finns inom oss alla. Enligt Fast (2001:82ff) kan vi hjälpa barnen med att se sig själva som berättare. Goda berättare får ofta positiv uppmärksamhet, och det gäller även barn. Att ha ett speciellt ställe där berättaren sitter ger berättaren en viss status. Det kan vara en stol som är klädd i vackert tyg. Detta kan även vara ett sätt att stärka blyga barn som kanske inte vågar berätta inför en stor grupp. Eleverna kan genom att dokumentera sina egna berättelser se sin egen utveckling. Enligt Ärnröm (1997:9ff) övertar som regel några få elever den offentliga scenen i klassrummet. Genom att arbeta med berättelser på ett ordnat sätt får även de dolda talangerna chansen. Muntligt berättande är ofta ett kraftfullt sätt att fånga elevers intresse.

Hostetter & Rehnman (2002:193ff) har observerat en svensk skola med elever i årskurs två till sex där lärarna satsat på muntligt berättande. Lärarna hjälper barnen att träna upp sin förmåga att berätta för att sedan framträda med sina berättelser för en större publik. De vill stärka och stimulera elevernas språkutveckling. Andra effekter med muntligt berättande är att det skapas en speciell stämning av lyssnande och intresse i klassrummet när barnen berättar för varandra menar en av lärarna på skolan. Han tycker även att samspelet och respekten mellan eleverna blir bättre.

2.4 Pedagogens roll vid elevers berättande

Fast (2001:67ff) skriver att det finns tre frågor som pedagogen kan prata med eleverna om för att skapa en innehållsrik berättelse. Frågorna är följande: Vem handlar berättelsen om? Var befinner han/hon sig? Vad gör han/hon? Alla barn kan inte skapa en berättelse på detta sätt. Det handlar om både vana och ålder. Många barn hoppar från den ena händelsen till den andra utan att få något sammanhang. Vissa barn skapar en kedja av händelser som inte har någon inbördes relation. Ytterligare andra barn bygger upp historien till en höjdpunkt, men sedan slutar de där. En del barn har kommit längre i sin berättarutveckling, berättelsen byggs upp till en höjdpunkt och avslutas sedan på ett logiskt sätt. Fast skriver vidare om barn som får höra många berättelser lästa eller berättade för sig. Hon menar att de använder erfarenheterna från det som de hört och får på så vis en förståelse för hur en berättelse är uppbyggd. Om barnen kan skapa förståelse för händelserna i en berättelse så hjälper det dem vidare att minnas sagan bättre. Det gör ingenting om barnens berättelser färgas av vad pedagogen berättar. Berättandet är en process där vi lånar från andra och ser om det passar in i vår berättelse. Vi berättar, omprövar och berättar sedan igen.

Hostetter & Rehnman (2002:180f) skriver om att låta eleverna träna på sin berättelse genom att läsa eller lyssna på den: Pedagogerna kan visa eleverna olika tekniker för att memorera texten till exempel genom att rita bilder. I undervisningen är det bra om eleverna får börja med att berätta i mindre grupp, träna på att berätta långsamt och titta på sina lyssnare för att sedan skapa möjlighet för barnet att berätta i större grupp. Det kan finnas nackdelar med att barnen skriver ner sin berättelse innan de ska berätta den. Ett bra tips är att eleverna får rita bilder. Då blir de inte så bundna vid fasta formuleringar och framförandet blir friare och roligare att lyssna på. Även äldre barn lär sig mycket av att skapa en berättelse utifrån bilder.

Gustavsson (1991:15f) skriver att nästan alla barn tycker om att berätta, men det är viktigt att få uppmuntran och gensvar. Berättarlusten kan bromsas upp om omgivningen ger kritik. Berättandet måste ske i ett accepterande klimat där lyssnaren har ett ansvar och en aktiv roll. När berättaren tittar in i ett par intresserade ögon känner berättaren sig tagen på allvar och bekräftad.

Ärnström (1997:9ff) menar dock att det är viktigt att det inte är obligatoriskt att barnen ska berätta. Om pedagogen tvingar eleven att berätta kan det vara direkt skadligt och framförallt onödigt, skriver Ärnström. Barnen ska se det som något lustfyllt och spännande att berätta inför publik. I äldre böcker kan man hitta formuleringar som att barnen ska lära sig sagan utantill. I det sätt att berätta som de flesta moderna yrkesberättare använder memoreras inte

text. Istället ses inre bilder och föreställningar som kläs på nytt varje gång sagan berättas. En allt för vanlig metodik är att eleverna får kommentera varandras berättelser. Det kan vara att de ska säga vad berättaren kan göra bättre. Detta sätt att analysera ett framträdande förstör stämningen totalt. Det tar även bort hela huvudpoängen med att utveckla ett berättande språk där ordval, gester och tonfall kommer spontant utifrån inre bilder. Som regel är det lättare att jobba inifrån och ut än att fokusera direkt på uttrycksmedlen. Uttrycket kommer att utvecklas i berättarsituationerna. I första hand som pedagog är det bra att börja med att stärka barnens inlevelse. Slutligen är det viktigt att de får en respons som inte består av en analys utan av de bilder upplevelser som väcks i hjärtat och i huvudet på lyssnaren. Chambers (1998:59) menar att när barn berättar en historia om vad de har läst måste de veta att inget kommer att missbrukas eller användas mot dem. Det är viktigt att lyssna på och respektera den som berättar. De måste veta att allt är värt att berättas om de har lust att berätta det.

2.5 Olika former av berättande

2.5.1 Berättande om egna upplevelser

Fast (2001:66) skriver att de flesta barn börjar tidigt i livet att berätta för andra om sina dagliga erfarenheter. Barnen konstruerar och omformar dagliga händelser. Denna form av berättande anses vara mycket värdefull för barns språkutveckling och identitet. Det är svårt att beskriva händelser i ens liv i någon annan form än berättelseform. Att berättaren och huvudpersonen är samma person påverkar den biografi vi skapar om oss. Fast (2001:67f) skriver om barns berättande vilket ofta handlar om egna erfarenheter, verkliga eller påhittade. Berättandet är ett sätt att skapa sammanhang och identitet. Det som inspirerar barnen mest är att få berätta om sådant som har hänt dem själva. De berättelser vi berättar speglar ofta oss själva, våra drömmar och önskningar. Som exempel kan man be barnen att berätta om när de var små. Man kan be barnen att ta med ett föremål till skolan som betyder mycket för dem, och sedan får de berätta om det. Gemensamt för alla dessa saker är att det finns starka känslor hos barnen som är förknippade med dem. Barnen vill då ofta gärna prata om och visa dem. Andra sätt att få barnen att berätta om och minnas något från sina egna liv är att låta dem berätta om något som alla varit med om, till exempel då blev jag glad eller då blev jag rädd. Peterson (1989:39ff) menar att elevernas egna erfarenheter är betydelsefulla att lyfta fram. Det är då viktigt att låta barnen berätta muntligt om både erfarenheter och fantasier. Det utvecklar och övar fantasin.

2.5.2 Berättande om filmer

Hostetter & Rehnman (2002:184) skriver att berättelser är uppbyggda som seriestrippar med ett antal rutor med nyckelscener som berättaren suger på och dröjer vid. Det som händer däremellan berättas inte, och då får åhöraren tänka själv. Enligt Rönnberg (1997:93ff) behöver speciellt barn i åldrarna fem till elva år intryck som sätter igång deras fantasi, till exempel film och tv-program. Barn som ser på film har stora möjligheter till att fundera över vad som sägs om att föra ett inre samtal eller bara fantisera. Synsinnet är mer erövrat av filmen än hos läsaren. Berättelsen, ansiktena, miljöerna och handlingen tolkas trots det av barnen som fyller i luckorna i historien. När barn ser på film ser de mycket framför sig i berättelsen som är utelämnat eller underförstått, vilket beror på filmens sätt att berätta med hjälp av till exempel klipp och ljudläggning. Det är fantasiskapande att sätta ord på film. Barn som tittar på film relaterar inte enbart till sig själva utan de tar också in nya miljöer och människor i sinnet. Filmen ger åskådarna chans att fundera över hur de agerande tänker och känner. Att se på film är i sig en kreativ process.

2.5.3 Berättande om sagor

Ärnström (1997:9f) skriver om elever som från skolstart fram till elva-tolvårsåldern utvecklar sin förmåga kring berättandet. Eleverna berättar om hur personerna i sagan vinner rikedomar, kärlek och kunskap med mera. När barn tränar sig själva på att berätta använder de sig av material från den muntliga traditionen. Ofta är det korta komiska historier till exempel Bellmanhistorier eller spökhistorier. Barn använder även ofta folksagor i berättandet.

Enligt Fast (2001:67) finns många anledningar till att låta barn återberätta en saga. Barnen får en repertoar av handlingar, och de lär sig mycket om såväl sagornas struktur som språkets uppbyggnad. Det är intressant att se hur personligt ett återberättande av en berättelse kan bli. Barnen lägger till detaljer, tar bort andra och lyfter fram speciella aspekter. Barnet gör då berättelsen till sin egen. Ärnström (1997:9ff) menar att när barn läser färdiga sagor som de får göra till sina egna, tillägnar de sig ett mönster för hur man bygger upp en god historia. De övar sig på att servera en berättelse som är begriplig och lätt att lyssna på. Barnen tillför alltid berättelsen något av sig själva, både från sin egen fantasi och från sin egen livserfarenhet. När de får berätta mycket så växer kvalitén på deras fantasihistorier och berättelserna ur deras eget liv.

Rönnberg (1997:98) menar att texter i sagor ställer krav på läsaren genom att eleverna fantasifullt översätter orden till egna bilder, bokstäverna till ord, sammanfogar orden till meningar och meningarna till sammansatta innebörder.

3. Metod

Grunden för vår studie har varit primärdata, som har samlats in från elever som berättar. Varje elevs berättandeformer har jämförts. I resultatet jämförs även eleverna med varandra för att se om det finns några likheter eller skillnader i berättandet. Undersökningen visar hur många morfem, minsta betydelsebärande enhet, eleverna använde och vilken tid eleverna berättade på samt hur många morfem per sekund. Det totala antalet morfem visar hur mycket eleverna berättade. Med morfem per sekund menas hur många ord och mindre betydelsebärande delar av ord, delat på tiden och visar flytet i talet. Vi valde den här metoden för att få en tydlig bild av elevernas berättande, gällande flytet i talet och hur mycket de berättade. Detta för att sedan kunna jämföra berättandeformerna.

3.1 Morfem

Morfemen kommer från grekiskans *morphé*, som betyder form. Det beskriver ordens inre struktur och är språkets minsta betydelsebärande enheter. Det finns olika typer av morfem till exempel lexikala och grammatiska. Lexikala morfem är ord med egen betydelse som till exempel karamell, salt. Grammatiska morfem betyder inte något när de står ensamma, men kan ha avgörande betydelse när de kombineras med de lexikala morfemen. De lexikala morfemen motsvaras i vardagsspråket av ord. De grammatiska morfemen kan vara ord som ”på”, ”innan”, ”är”, men främst böjningsändelser som -ar, -e, -or.

I följande ord är antalet morfem två, tre, fyra respektive fem: hög-re (2), ros-en-s (3), o-sannolik-t (4), sommar-dag-ar-na-s (5)” (Svensson, 1998:20). Arnqvist (1993:54) menar att när man studerar hur barn formulerar språkliga satser används ofta ett index för graden av komplexitet i de språkliga satserna. Indexet kallas för MLU (Mean Length of Utterance) och är mått på medellängden av barnens yttranden. Medellängden baseras inte på antalet ord utan på antalet morfem. Genom att räkna antalet morfem i ett yttrande får man ett mått på språkets komplexitetsgrad. I denna studie har vi använt morfem per sekund för att visa flytet i talet. I studien räknades pauser, utfyllnadsord, upprepningar med mera, vilket ger mindre morfem per sekund och mindre flyt i talet.

3.2 Urvalsprocess

Underlaget för undersökningen var elever i åldern nio till elva år. Skolan i den verksamhetsförlagda utbildningen gav tillåtelse att filma och genomföra lektioner till undersökningen. Undersökningen bestod av elever i en integrerad trefemma med 24 elever i

klassen. Sex elever har undersökts i tre olika former av berättande. En flicka och en pojke var nio år, en pojke tio år, två flickor och en pojke var elva år. Urvalet av dessa elever har skett slumpmässigt beroende på: elevens närvaro, tillåtelse att bli filmad, om eleven ville berätta och om eleven ville bli filmad. Slutligen hade vi sex elever. Vi anser att antalet elever var rimligt till undersökningen. Alla elever i klassen har vid något av tillfällena berättat.

3.3 Utformning av undersökning

Undersökningen bygger på frågorna Vilken berättandeform visar mest flyt i talet? Vilken berättandeform visar mest tal? De olika sorters berättandeformerna som användes var *återberätta en film*, *återberätta en saga* och *berätta om en egen upplevelse*. Anledningen till att vi valde de tre var att de stödjer sig på olika saker. Filmen stödjer sig på bilder, sagan stödjer sig på texten och egen upplevelse handlar enbart om egna erfarenheter. I film ses rörliga bilder, figurer och händelseförlopp. Filmen ger starka bilder och ljudintryck. Texten i sagan kräver sammansättning av meningar till en helhet. Eleven får skapa bilder i huvudet. Sagan har även som filmen ett händelseförlopp med huvudperson och miljö. Egna upplevelser ligger i elevens inre närhet. Eleven är själv huvudpersonen. Filmen och sagan finns här och nu. Egna upplevelser ska erinras.

Innan undersökningen inleddes så fick eleverna träning i berättandet. För att ge exempel på berättande inledde en av oss med en historia om trollerifrieriet. Genom inspirationen fick eleverna i uppdrag att berätta helt och hållet utan manus och göra sagan till sin egen. För att fånga elevernas uppmärksamhet skapades mysig stämning med hjälp av levande ljus och en berättarhatt. Detta följdes av en genomgång som beskrev hur en berättelse är uppbyggd med en huvudperson, miljö och en händelse. I uppgift fick eleverna berätta en historia i grupp som de redan kunde såsom spökhistorier, skämthistorier eller klassiska sagor. Målet var att eleverna skulle bli trygga i att berätta inför kommande undersökning. Eleverna visade glädje i att berätta. Att berätta i grupp var en förberedelse för elevernas berättande inför helklass. En av oss skapade även tillfälle för eleverna att rita en bild utifrån en egen upplevelse och sedan berätta om den. Vi är medvetna om att detta kan ha påverkat resultaten men valde ändå att göra så för att ge eleverna en trygghet i att berätta.

3.4 Undersökningens genomförande

Första berättandeformen i undersökningen var *berätta om en egen upplevelse*. Trygg miljö skapades i klassrummet genom enklare rekvisita såsom filt och kudde i "berättarstolen" och även tända ljus. Före start gavs en lång genomgång samt diskussion. Genomgången handlade

om vad som är viktigt att tänka på som berättare och lyssnare. Elevernas tankar inom detta var bland annat att prata högt, tydligt och titta på dem som lyssnar. I diskussionen talades det även om vikten av att vara en god lyssnare. En betydelsefull kommentar var att man får skratta åt vad personen berättar men inte åt personen i sig. Berättandet startades upp. Eleverna fick som uppgift att berätta om det roligaste eller tråkigaste som hänt dem. De fick tänka i fem minuter till lugn musik och de var koncentrerade. Sedan fick var och en gå fram.

Andra formen av berättande var att *återberätta en saga*. Även här användes rekvisitan. Eleverna kände igen sig, och många förstod vad som var på gång. De fick läsa kända sagor hämtade ur olika sagoböcker till exempel *Min skattkammare*, *Min nya skattkammare* och *Stora Fantasi-boken*. Eleverna blev tilldelade olika sagor. En kvart stod till förfogande för läsning. Uppgiften var att gå fram och berätta sagan med egna ord.

Den tredje formen av berättande var *återberätta film*. Instruktioner gavs om att de skulle se en film, och sedan fick de med egna ord berätta vad som hände på filmen. De tittade koncentrerat och skrattade mycket. Alla hade mycket att berätta, och de återberättade med glädje. Filmen heter *Modillo* och är animerad utan tal. Den består av fyra olika händelseförlopp, där varje förlopp är ca 1 min vardera.

Registreringen av data gjordes med hjälp av videokamera. Ett formulär skickades hem till föräldrarna för godkännande om att filma deras barn. Det fanns aldrig någon indikation på att eleverna kände sig obekväma. Allt berättande transkriberades eftersom morfem skulle räknas och en tydlig översikt skulle ges.

3.5 Bearbetning av material

Eleverna har i undersökningens material presenterats med påhittade namn.

Materialet är transkriberat enligt metoden CHILDES, (Child Language Data Exchange System). Grundarna till metoden är Brian MacWhinney and Catherine Snow. Sokolov m.fl (1994:4ff) skriver att Childes inkluderar en databas av barnspråksutskrifter, ett system av koder för avskrift av barns tal och en samling av analysprogram för barnspråk. Vi har endast använt systemet av koder till att transkribera. Här är den transkriptionsnyckel från Childes som använts:

xxx = obegripligt yttrande som ej behandlas som ett ord ex. eee.

xx = obegripligt yttrande som behandlas som ett ord.

[?] = bästa möjliga gissning.

() = har inte uttalat ordet fullt ut ex. bak(om).

= paus av tystnad

++ = ifyllnad av yttrande från elevens klasskamrat eller forskare.

+, = avbrott eller självifyllnad av yttrande.

+/ = avbrott från en annan talare.

+// = talaren avbryter själv.

+... = ofullbordad mening.

[/] = upprepning utan ändring. Ex. <så> [/] så

[//] = upprepning med ändring. Ex. <xxx så> [//] å så

Här är ett exempel på en elev som vi har transkriberat. Berättelsen är från en film:

Början

Deltagare: LIS Lisa , JON Jonas

LIS: Ja det var på en sån xxx föreställning och xxx så skulle xxx en av gubbarna kasta knivar utan att +... Alltså så stod den andra tjejen vi(d) en sån xxx plank åsen så kasta han knivarna så skulle dom inte xxx nudda henne. Ja å de(t) gick bra å sen så skulle han kasta med bindel och xxx # då xxx sprang tjejen iväg bak(om) planket å(och) sen så när han tog av sig bindeln så skynda(de) hon sig att ställa sig vid knivarna xxx å <så> [/] så va(r) de en gubbe som va(r) ute och körde i sin bil å den lät rätt mycket å så börja(de) han tvärnita så att han körde åt alla håll sen så krockade han med ett träd å så kom ambulansen och to(g) hans bil istället å så satte plåster på trädet å lät gubben ligga kvar.

JON: +/ xxx gubben ligga.

LIS: <xxx så> [//] å så va det en kyckling <som> [/] som xxx som xxx xxx åkte i ett flygplan och xxx ja å sen så landade han å så hade han jättemycket hicka när han kom ner så det lät jättemycket. Å sen +...

JON: ++ Hicka i bilen så +...

LIS: svimmade han.

JOA: ++ hick hick.

Slut

Ett av de problem som uppstod i transkriberingen var att eleverna ofta inte uttalade preteritumändelsen. De sade till exempel skynda istället för skyndade. Ordet har dock räknats som två morfem. När eleverna upprepade ord har inte de upprepade orden räknats som morfem. Däremot om eleven upprepade ett ord för att höja effekten i berättelsen till exempel,

det var en mörk mörk natt, då räknades upprepningen som ett morfem. Att två personer har utfört transkribering och räkningen av morfem har bidragit till att öka trovärdigheten. Detta minskar även risken för subjektiva gränsdragningar och eliminera felräkningar.

4 Resultat och analys

Resultatet redovisas med hjälp av tre diagram som visar alla elevernas antal morfem, antal sekunder och antalet morfem per sekund i berättandet. Diagrammen förklaras med en text. Varje enskild elevs resultat visas i tabeller. Resultaten som visas valdes utifrån att de är adekvata för vårt syfte och våra frågeställningar. Under varje tabell analyseras eleverna. Exempel från berättandet ges på de elever som är mest utmärkande.

4.1 Sammanfattande redovisning

Diagram 1. Antal morfem utifrån film, saga och upplevelse

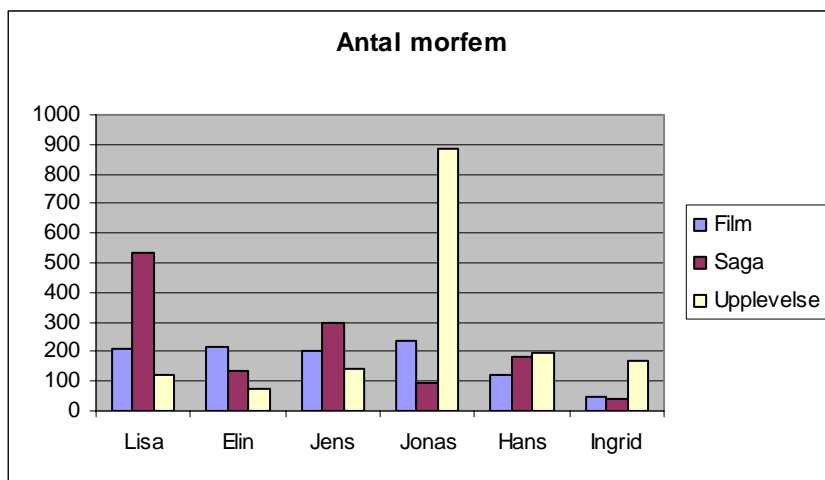
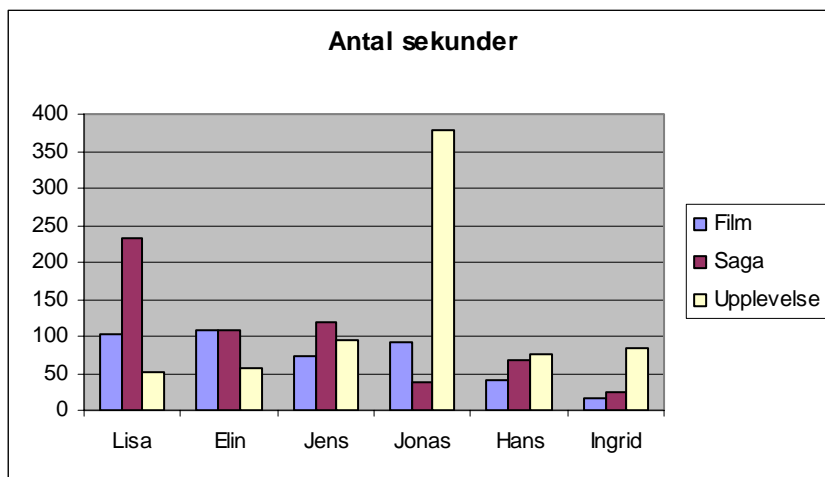

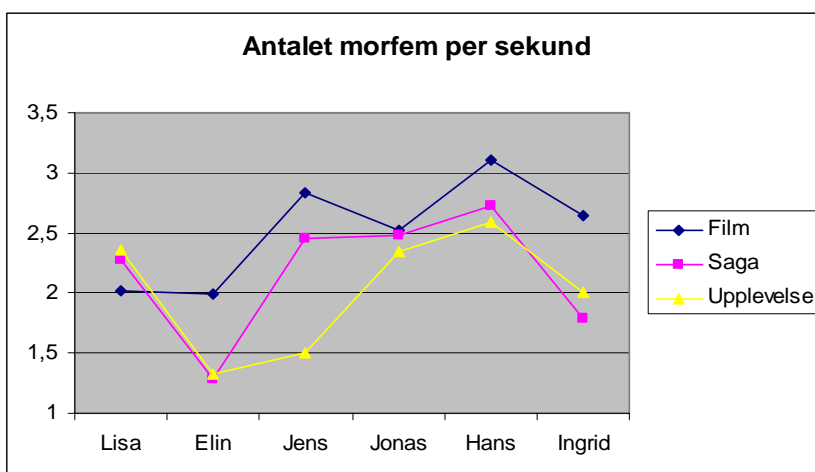
Diagram 1 visar antal morfem hos varje elev och per berättandeform. Antal morfem visar hur mycket eleverna berättade. De elever som utmärker sig i diagrammet är Jonas som berättar mycket om upplevelsen och lite om filmen och sagan. Ingrid berättar lite över lag men berättar mest på upplevelsen. Lisa berättar mycket om sagan, mindre om filmen och minst om upplevelsen. Jens berättar även mest om sagan. Elin berättar mest om filmen och minst om upplevelsen. Hans berättar mest om upplevelsen och minst om filmen, marginalerna är dock små.

Diagram 2. Antal sekunder utifrån film, saga och upplevelse

Den sammanlagda tiden per berättandeform och barn kan utläsas i diagram 2. Diagram 1 och 2 har ett samband med varandra eftersom antal morfem hänger ihop med tiden. Till exempel Jonas använde många morfem i sitt berättande om upplevelsen och berättade även länge. Lisa och Jonas utmärker sig även här med mycket berättande om sagan och upplevelsen. Elin har lika antal sekunder i berättandet om filmen och sagan. Hon har i diagram 1 fler morfem utifrån filmen jämfört med sagan. Jens berättar längre tid om sagan jämfört med filmen. Han berättar med fler morfem om filmen jämfört med sagan. Ingrid berättar längre tid i sagan jämfört med filmen, marginalerna är dock mycket små.

Diagram 3. Antal morfem per sekund utifrån film, saga och upplevelse

I diagram 3 syns elevernas olika berättandeformer räknat i antalet morfem per sekund hos varje barn. För att få fram hur många morfem per sekund delas antalet morfem med antalet sekunder. Siffrorna visar antal morfem per sekund. Linjerna symboliserar de olika berättande formerna film, saga och upplevelse. Diagram 3 visar filmen som den berättandeform där

eleverna använde flest morfem per sekund. De ligger över 2,0 morfem per sekund. Det är dock en elev som inte visade denna tendens i resultatet utan hade fler morfem per sekund utifrån både saga och upplevelse. Eleven Hans visar tydligt i diagrammet att han hade flest morfem per sekund utifrån filmen och av samtliga elever. Diagrammet visar även att fyra av sex elever har minst morfem per sekund i berättandet om upplevelsen.

4.2 Resultat och analys av enskilda elever

I beskrivningen som följer kommer varje elevs enskilda resultat av både film, saga och upplevelse att visas. Siffrorna visar:

- Morfem per sekund: Antal morfem delat med tiden. Morfem per sekund visar elevernas flyt i talet.
- Antal morfem: Antal av alla morfem räknat per berättandeform. Antal morfem visar hur mycket eleverna berättade.
- Pauser: Avbrott i talet med en till två sekunders tystnad. Upprepningar: Ett ord som repeteras utan att ge innebörd till sagan. Utfyllnad: Ersättning av ord till exempel eee. Pauser, upprepningar och utfyllnad bidrar till mindre flyt i talet. Ju mer eleverna använder sig av detta desto färre morfem per sekund, eftersom pauser, upprepningar och utfyllnad inte räknas som morfem.
- Ofullbordad mening: Meningen är ej avslutad. Ofullbordade meningar visar mindre flyt i talet, eftersom eleven inte kommer vidare i berättandet. Till exempel, å sen så fanns dom eee+...så åt vi popcorn och så+... Meningarna är räknade som morfem och visar därför inte mindre morfem per sekund. De räknas dock för sig och tas hänsyn till i resultatet.
- Tid: Totalt antal sekunder per berättande. Tiden visar hur lång tid och därmed hur mycket berättande.

Tabell 1. Lisa

Lisa 11 år	Film	Saga	Upplevelse
Morfem per sekund	2,02	2,28	2,35
Summa morfem:	210	531	120
Pauser	1	2	0
Upprepningar	3	8	1
Utfyllnad	12	21	6
Ofullbordad mening	1	2	1
Tid	104	233	51

I berättandet utifrån sagan blev summan av morfemen många i jämförelse med upplevelse och film. Tiden var väldigt lång vilket bidrog till få antal morfem per sekund. I berättandet om upplevelsen fanns många morfem på en kort tid. Resultatet visar jämnt morfemantal per sekund av film, saga och upplevelse. Skillnaden var tydlig gällande Lisas längd på berättandet ur sagan, jämfört med tiden från filmen och upplevelsen. Utifrån filmen och sagan var Lisa väldigt entusiastisk i berättandet. När eleverna berättade om filmen, ville Lisa berätta en gång till.

Tabell 2. Elin

Elin 11 år	Film	Saga	Upplevelse
Morfem per sekund	1,99	1,28	1,32
Summa morfem:	217	137	74
Pauser	3	3	1
Upprepningar	1	4	2
Utfyllnad	12	18	8
Ofullbordad mening	1	1	0
Tid	109	107	56

Återberättandet om filmen visade få upprepningar och utfyllnader jämfört med sagan. Filmen berättades i 2 sekunder längre tid än sagan. Det var bara en liten skillnad i morfem per sekund mellan sagan och upplevelsen. Elin pratade längre tid om sagan. Hon visade på en viss osäkerhet i berättandet om sagan och upplevelsen. Elin berättade med stor glädje om filmen. Här har osäkerheten försvunnit vilket visas i morfem per sekund.

Tabell 3. Jens

Jens 10 år	Film	Saga	Upplevelse
Morfem per sekund	2,83	2,45	1,5
Summa morfem:	204	294	141
Pauser	0	0	0
Upprepningar	2	0	1
Utfyllnad	18	24	21
Ofullbordad mening	1	0	0
Tid	72	120	94

Upplevelsen resulterade i ett mindre antal morfem per sekund jämfört med filmen. Tidsskillnaden visade på 22 sekunder mellan upplevelsen och filmen. Fler antal morfem per sekund i berättandet om filmen visar mer flyt i Jens tal. Utfyllnadsorden användes i stor utsträckning i alla berättandeformerna. Detta har gett Jens färre antal morfem per sekund i alla

berättandeformer. Han visade glädje och säkerhet i dessa berättandeformer. Inga pauser, få upprepningar och få ofullbordade meningar visar på ett bra flyt i talet trots utfyllnaderna.

Tabell 4. Jonas

Jonas 9 år	Film	Saga	Upplevelse
Morfem per sekund	2,52	2,49	2,35
Summa morfem:	234	97	887
Pauser	0	0	3
Uppprepningar	8	2	7
Utfyllnad	17	3	29
Ofullbordad mening	2	0	20
Tid	93	39	378

Filmen visade fler morfem per sekund än upplevelsen. Eleven berättade om filmen på mycket kortare tid än upplevelsen. Jonas hade fler morfem per sekund utifrån filmen. Jonas använde många ofullbordade meningar i sitt berättande, särskilt om upplevelsen. Det bidrog till mindre flyt i Jonas tal. Eleven hade mest flyt i talet när han berättade utifrån filmen. Exemplet nedan visar ett stycke från filmen och ett från upplevelsen:

och eee sen var det med en bil eller vänta ett flyplan som eee eee å sen hade han fått så mycket hicka så att bilen hickade fram och tillbaks och sen så när han kom ut så svimmade han bara. Gick han några gånger. Ja så berättar jag den. (Ur Jonas film).

Om man om man vill fast den här gången de flesta gångerna man kunde va där så kunde man gå fram där och sen kunde dom skvätta vatten på en och sånt å göra såna saker å sen så fanns dom eee+...så åt vi popcorn och så+... Vad gjorde vi mer? Vi vi hade en slags eee+... vi åkte spöktåget å sen åkte vi+... Sen åkte jag vad heter det nu sån här rodel åkte jag rodel å sen åkte jag vatten en xx en sån rutschbana som gick så eee iskallt vatten när man kom ner så frös jag så mycket så jag kunde knappt simma. (Ur Jonas upplevelse).

Tiden utifrån upplevelsen var 378 sekunder vilket betyder att eleven hade ett behov av att berätta mycket om sina egna erfarenheter. Jonas visade en enorm glädje i berättandet om egen upplevelse. Han använde sig ofta av oavslutade meningar, upprepningar och utfyllnadsord när han tänkte ut vad som skulle sägas. Jonas var fåordig i sitt berättande om sagan och lite osäker. Även ur filmen berättade han med glädje. Jonas berättade med mycket inlevelse i form av kroppsspråk och ljud effekter.

Tabell 5. Hans

Hans 11 år	Film	Saga	Upplevelse
Morfem per sekund	3,1	2,72	2,59
Summa morfem:	124	185	194
Pauser	0	2	2
Upprepningar	0	1	3
Utfyllnad	4	6	6
Ofullbordad mening	1	1	0
Tid	40	68	75

Hans använde 3,1 morfem per sekund när han berättade om filmen. Han berättade med flest morfem per sekund av alla elever. Eleven hade ett säkert flytande tal, vilket man kan se i antalet morfem per sekund. Han har få pauser, upprepningar, utfyllnader och ofullbordade meningar, vilket har bidragit till många morfem per sekund. Nedan finns ett exempel på Hans berättande utifrån filmen:

Ja på den här filmen vi har sett då så eee var det en gubbe som skulle ut och köra bil å så så(g) han en mask på gatan å så körde han förbi den så börja(de) bilen då vingla å så körde han rakt in i ett träd å så eee hörde ambulansen det så kom den och eee så kom han ut så trodde dom att eee trodde gubben då som låg på vägen att dom skulle hämta han så tog dom bilen å sen kom dom ut med sjukväska och plåstra om trädet å sen körde ambulansen iväg. Ja. (Ur Hans film).

Tabell 6. Ingrid

Ingrid 9 år	Film	Saga	Upplevelse
Morfem per sekund	2,65	1,78	2,01
Summa morfem:	45	41	169
Pauser	0	0	1
Upprepningar	0	1	2
Utfyllnad	3	3	8
Ofullbordad mening	0	0	1
Tid	17	23	84

Eleven pratade mycket kort tid om både filmen och sagan, men pratade längre om upplevelsen. Det skiljer dock 0,87 morfem per sekund mellan filmen och sagan. Däremot ur sagan kopierade Ingrid berättandeformen. Ingrid var väldigt kort i berättandet. När hon berättade om sagan var Ingrid osäker och hade svårt för att återberätta texten. Berättarglädjen visades mer utifrån filmen och upplevelsen. Upplevelsen verkade vara känsloladdad och hon berättade mer. Detta kan ses i nedanstående text.

Men min katt har inte kommit tillbaks än så jag har fått en ny katt. Och eee min nya katt heter RX 2 och han är svart vit och det har hänt en liten olycka med han att han eee han eee blev fick en inflammation i ögat så eee blev ögat jättestort det stod ut jättemycket och eee men sen så använde vi av xx ögonsalva och då så blev han bättre i ögat men han har fortfarande ett litet alltså så ljusblått ärr på ögat eee. (Ur Ingrids upplevelse).

4.3 Utfyllnader och upprepningar hos alla elever

Om eleven har många pauser, upprepningar och utfyllnader i förhållande till tiden, utfaller det i mindre morfem per sekund och därmed hörs det även tydligt att eleven har oflyt i talet.

Diagram 4. Utfyllnader per berättandeform utifrån film, saga och upplevelse

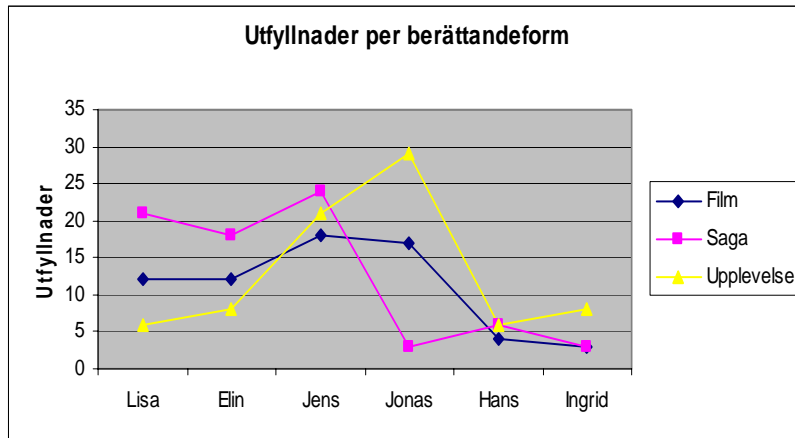

Diagram 4 visar antal utfyllnader per berättande form. Om man jämför utfyllnaderna med tiden och antal morfem så kan det hänga ihop. Ett exempel är Lisa som använder sig av flest utfyllnader i sagan, men hon berättar också mest och på längst tid om sagan därför kan det hänga ihop. Elin har dock flest utfyllnader när hon berättar om sagan men hon berättar mest om filmen. Alltså har hon fler utfyllnader i berättandet om sagan jämfört med filmen även när hänsyn till antal morfem eller tid tas. I diagram 4 syns utfyllnadsorden tydligt i Jonas upplevelse. Utfyllnaderna i Jonas upplevelse var många men han berättar även lång tid.

Upprepningar och utfyllnader

<å så> [/] å så plåster på trädet <och eee> [/] å eee det där me(d) eee och eee så var dom i en park eee <och sa> [/] och så kom det en gubbe satte sig bredvid nån dam <eller en> [/] eller en pojke som satt i en sandlåda och eee då <så> [/] så skulle han ge pojken godis så bara så här slo(g) han till han eee å sen så skulle han ta upp han så bara sparka till han <å eee sen> [/] å sen kom eee en och eee <med> [/] med ballonger gick förbi så sprang pappan dit å sen <så> [/] så kom+...(Ur Jonas film).

Diagram 5. Upprepningar per berättandeform film, saga, upplevelse

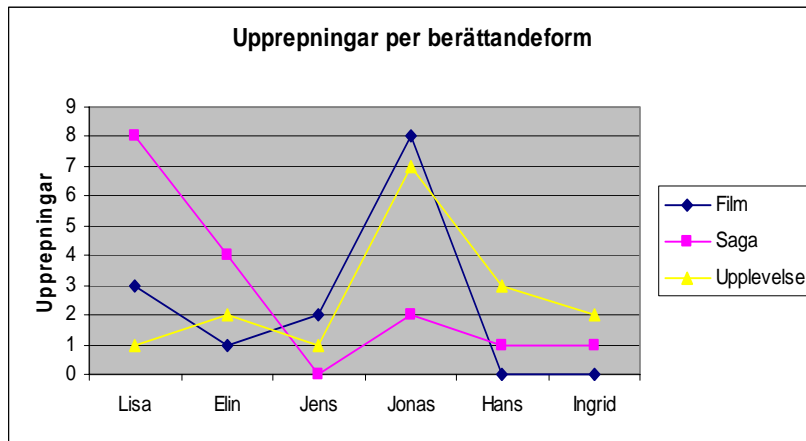

Diagram 5 visar elevernas upprepningar vilket påverkar elevens flyt i talet. Precis som i diagram 4 så bör man ta hänsyn till tid och antal morfem vid avläsning. Lisa hade många upprepningar när hon berättade om sagan men berättade även lång tid om sagan. Jonas berättade mycket mer om sin upplevelse än om filmen, ändå hade han fler upprepningar från filmen.

5. Diskussion

I studien förbereddes eleverna genom träning i liten grupp för att sedan få trygghet i berättandet i den stora gruppen. Enligt Hostetter & Rehnman (2002:180:f) är det bra om eleverna får börja med att berätta i mindre grupp och senare kan man skapa möjlighet för eleverna att berätta i större grupp. Vi menar att berättandet i stor grupp stärker gruppkänslan, genom att de lär känna varandra, då de vågar träda fram och berätta. Hostetter & Rehnman (2002:193ff) menar även att muntligt berättande skapar en speciell stämning av lyssnande och intresse i klassrummet. Samspelet och respekten mellan eleverna blir också bättre. Studien visar att för att få eleverna att göra berättelsen till sin egen och inte lära sig en text utantill är ett bra sätt att rita bilder till berättelsen. Eleverna i studien förstod då vikten av att berätta med egna ord. Hostetter & Rehnman (2002:180f) menar att utifrån bilden blir inte eleverna så bundna vid fasta formuleringar och framförandet blir roligare och friare att lyssna på.

Lärorollen har stor betydelse för elevers berättande, genom att läraren föregår med gott exempel. I studien inspirerades barnen till berättande genom att de fick upplevelser av att vuxna berättade. Fast (2001:67f) menar att barn som får höra många berättelser berättade för sig använder sina erfarenheter från det de hört, och på så vis får de förståelse för hur en berättelse är uppbyggd. Enligt Fast gör det ingenting om barnens berättelser färgas av vad den vuxne berättar. Berättandet är en process där vi lånar från andra och ser om det passar in i vår berättelse. Eleverna i undersökningen fick lyssna på varandra. Hostetter & Rehnman menar att när elever lyssnar på varandra stärker de hela tiden sitt berättande. Språkutvecklingen utvecklas mycket när barn berättar och lyssnar på kompisarnas berättande. De fångar upp ord, böjningsformer och uttryck. På så vis lär de sig leka med olika mönster i språket menar Hostetter & Rehnman.

Eftersom berättandet leder till elevers glädje till språket, antar vi att kritik skulle dämpa intresset för berättandet. I studien gavs ingen kritik och eleverna utvecklade en stark berättarglädje. Gustavsson (1991:15f) talar om att nästan alla barn tycker om att berätta om de får uppmuntran och gensvar. Ärnström (1997:9ff) Berättarlusten kan bromsas upp om omgivningen ger kritik. En alltför vanlig metodik är att eleverna får kommentera varandras berättelser. Detta sätt att analysera ett framträdande förstör stämningen totalt. Ärnström menar att det tar även bort hela huvudpoängen med att utveckla ett berättande språk där ordval, gester och tonfall kommer spontant utifrån inre bilder. Som vi tidigare påpekat är vi medvetna om att förberedelserna kan ha påverkat resultaten men beslutade ändå att göra så för att ge eleverna en trygghet i att berätta. Då undersökningen har genomförts med barn har det varit

viktigt att ta hänsyn till deras behov. Eftersom eleverna utvecklas varje gång de berättar kan resultatet ha påverkats i positiv riktning, men detta har i så fall påverkat allt berättande och har därmed inte betydelse för våra resultat där vi har jämfört de olika typerna av berättande. Alla elever i undersökningen fick samma förutsättningar.

Hostetter & Rehnman (2002:195) menar att berättande är ett bra arbetssätt för barn. De fångar upp ord, böjningsformer och uttryck. Mycket träning är viktigt för att berättandet ska utvecklas. I enighet med Andersson (2002:16) leder mycket berättande till att eleverna hela tiden utvecklar sitt språk och berättande. Gustavsson (1991:15f) säger att den som berättar mycket blir bättre och bättre på att berätta. Berättarförmågan är i ständig tillväxt och flytet i talet växer med antalet gånger eleven berättar. Detta binder till syftet som var att ta reda på vilken berättandeform som ger mycket berättande och flyt i talet hos eleverna.

En av frågeställningarna i studien var: Vilken berättandeform visar mest tal? Eleverna Ingrid, Hans och Jonas hade flest morfem i berättandeformen upplevelsen, vilket betyder att de har berättat mest i denna form (se diagram 1 sidan 18). Erfarenheterna ses som mer känsloladdade, vilket kan ge ett behov av att ta fram och berätta om dem. Ingrid berättade först om sin bortsprungna katt och därefter om att hennes nya katt varit med i en olycka. Detta är en oerhört känsloladdad tragedi. Eleven Hans skillnader mellan berättandeformerna är väldigt små. Koppling görs därför inte till speciella känslor för upplevelsen. Jonas däremot har enormt stor differens i upplevelsen jämfört med saga och film. Tolkningen görs utifrån hans stora engagemang gällande resan till Legoland, vilket märks tydligt i vad han berättar och genom kroppsspråket. Jonas beskriver händelsen med viftande armar, ljudeffekter och skratt. Fast (2001:67) säger att barns berättande om upplevelser är förknippade med starka känslor hos barnen. Barnen vill då ofta gärna prata om och visa dem. Vad betyder detta vidare för elevers språkutveckling? Enligt Fast (2001:66) är denna form av berättande mycket värdefull för barns språkutveckling och identitet. Berätta om erfarenheter är ett sätt att skapa sammanhang och inspirera barnen. I studien visar Ingrid och Jonas mycket berättande i denna berättandeform. En fortsatt träning antas leda till en god språkutveckling. I studien berättar eleven Elin mest om filmen och minst om upplevelsen. Vilket visar att filmen gjort starkast intryck hos henne. Upplevelsen var antagligen svår att plocka fram och berätta om.

Jens och Lisa har flest morfem på sagan, vilket visar att denna form stimulerar dem att berätta mycket. Det krävs avancerad läsning för att återberätta en text. I samklang med Rönnerberg (1997:98) ställer texter i sagor krav på läsaren, genom att eleverna fantasifullt översätter orden till egna bilder, bokstäver till ord, sammanfogar orden till meningar och meningarna till sammansatta innebörder.

Den andra frågeställningen i studien var: Vilken berättandeform visar mest flyt i talet? I den aktuella studien visar sig att film ger mest flyt i talet hos alla elever i undersökningen förutom en. Kan det vara så att filmen ger ett sådant starkt intryck av rörliga bilder, ljudeffekter och direkta impulser att elevernas fantasi stimuleras och att de blir säkrare i vad de ska säga. Rönnberg (1997:93) visar att film stimulerar barns fantasi och att barn som ser på film har stora möjligheter att fundera över vad som sägs, och att föra ett inre samtal eller bara fantisera. Synsinnet är mer erövat av filmen än hos läsaren. Elin har lika antal sekunder i berättandet om filmen och sagan (se diagram 2 sidan 19). Hon har i diagram 1 (sidan 18) fler morfem utifrån filmen jämfört med sagan. Hon har alltså fler morfem per sekund i berättandet om filmen jämfört med saga. Som vi tidigare nämnt har filmen gjort ett starkt intryck på Elin och hon hade därför lättare att berätta om den.

Flytande tal är av betydelse då det som eleven vill förmedla ska nå fram till lyssnarna, få respons genom att bli förstörd och hörd. Om eleven använder ofullbordade meningar, upprepningar med mera kan både talaren och lyssnarna tappa tråden i historien. Ladberg (1999:9f) menar att för att få ut en mening av det som sägs, måste det ske snabbt och automatiskt för att kunna hänga med i samtalet. Ladberg betonar att det är av betydelse för att på så vis inte tappa tråden. När kommunikationen sker effektivt med automatik i det flytande talet finns det alltså två betydelsefulla egenskaper: att det går tillräckligt fort att tala samt att det går utan ansträngning. Flytande tal sker automatiskt och utan ansträngning. En mening som formas automatiskt bidrar till ett lätt och ledigt tal. I studien ses berättande och samtal som två olika sätt att förmedla sig på. Ärnström menar (1997:9) att skillnaden bland annat är att berättandet består av innehåll som ett händelseförlopp med huvudperson och miljö medan ett samtal är ett utbyte av tankar. Vi menar att när det gäller att bli förstörd är det lika viktigt vid kommunikationen som vid berättandet. Flyt i talet leder till bättre självkänsla hos talaren genom att lyssnarna förstår och därigenom ger tillbaka den respons som berättaren är värd. Fast (2001:82) säger att goda berättare får ofta positiv uppmärksamhet och det gäller även barn. Vid positiv uppmuntran känner berättaren sig tagen på allvar och bekräftad enligt Gustavsson (1991:15).

Ladberg (2003:38) skriver om betydelsen att barnen har en språklig bas att utgå ifrån för att få ett flytande tal. Den språkliga basen består av grammatik, uttal och ett automatiserat språk. Eleverna i studien är olika långt komna i språkutvecklingen. I enlighet med Hostetter & Rehnman (2002:195) finns det ett utvecklingsmönster i barns berättande då de behärskar olika typer av berättarmönster och genrer. I studien kan det bero både på ålder och erfarenheter. Jonas tal innehåller mycket upprepningar, utfyllnad och ofullbordade meningar. Glädjen i att

berätta finns hos Jonas och om detta behov tillgodoses finns inga hinder för en god språkutveckling. Genom att berätta menar forskningen att språkutvecklingen sätts i rörelse enligt Hostetter & Rehnman (2002:195).

Alla tre berättandeformerna är av stor betydelse för eleverna. Det stimulerar språkutvecklingen och fantasin på olika sätt. I studien leder berättande kring film till mer flytande tal. Hälften av eleverna använder mycket tal i upplevelsen och två elever mycket tal i sagan. Som lärare är det viktigt att variera undervisningen så att eleverna får stimulerad språkutveckling. I studien användes morfem för att räkna ut hur mycket eleverna berättade och hur mycket flyt de hade i talet. Som vi nämnt tidigare i diskussionen var syftet med uppsatsen att undersöka olika former av berättande och jämföra vilken sorts berättande som leder till mest tal och mest flyt i talet.

Läraren har stort ansvar för planeringen av undervisningen. Det är viktigt att eleverna får möjlighet till språkutvecklad undervisning som till exempel att berätta mycket. Ladberg (2000:201f) säger att traditionella skollektioner behöver brytas upp eftersom det inte är särskilt utvecklande för barns språk. Ladberg menar att nya arbetsområden och konstellationer behöver tas in som till exempel berättande, diskussion och att presentera något. Vi menar att i lärarrollen är det en bra egenskap att kunna se vad de olika arbetssätten stimulerar och att se elevernas utveckling. Som lärare är det av vikt att i undervisningen välja den berättandeform som ger det resultat som eftersträvas, exempelvis använda film som berättandeform när syftet är att utveckla flytet i berättandet.

6 Sammanfattning

Mycket berättande leder till flytande tal och berättande (Gustavsson 1991:15). Ärnström (1997:9) säger att genom berättandet utvecklar eleverna flera förmågor som fantasi, minne, visualisera samt glädje till språket. Berättandet stärker även självförtroendet hos eleven. Enligt Hostetter (2002:195) utvecklar eleverna både små och stora språkliga byggstenar, ordförråd och tydligt tal. Ladberg (1999) betonar, för att få ut en mening av det som sägs måste det ske snabbt och automatiskt, med flyt, för att man ska kunna hänga med i samtalet. I studien bedöms berättande och samtal som två olika sätt att förmedla sig på. När det gäller att bli förstådd är det lika viktigt vid kommunikationen som vid berättandet.

Syftet med arbetet är att undersöka olika former av berättande och jämföra vilken sorts berättande som visar mest berättande och mest flyt i talet. Frågeställningarna blev följande: Vilken berättandeform visar mest tal? Vilken berättandeform visar mest flyt i talet? För att få fram mest berättande har antalet morfem per berättandeform och barn räknats. Mest flyt i talet har räknats ut genom antal morfem per sekund. De olika sorters berättandeformer som undersöktes var saga, film och upplevelse. I film ses rörliga bilder, figurer och händelseförlopp. Filmen ger starka bilder och ljudintryck. Texten i sagan kräver samansättning av meningar till en helhet. Filmen och sagan finns här och nu. Egna upplevelser ska erinras. Egna erfarenheter kan väcka starka känslor hos barnen, då de ofta gärna vill prata om och visa dem. I den aktuella studien visar det sig att film ger mest flyt i berättandet hos alla elever i undersökningen förutom en. Kan det vara så att filmen ger ett sådant starkt intryck av rörliga bilder, ljudeffekter och direkta impulser, att elevernas fantasi stimuleras och de blir säkrare i vad de ska säga. Eleverna Ingrid, Hans och Jonas hade flest morfem i berättandeformen upplevelsen, vilket betyder att de har berättat mest i denna form, (se diagram 1 sidan 17). De inre närliggande erfarenheterna kan vara känsloladdade, vilket ger behov av att ta fram och berätta om dem. Jens och Lisa har flest morfem på sagan. Det är kända sagor för dem, de har hum om historien och de är vana läsare. Vi menar att i lärarrollen är det en bra egenskap att kunna se vad de olika arbetssätten stimulerar och att se elevernas utveckling.

Källförteckning

Tryckta källor

Amborn, Helen & Hansson, Jan (2002), *Läsglädje i skolan – En bok om litteraturundervisning tillsammans med slukarålderns barn*. En bok för alla, Stockholm.
ISBN 91-7221-045-1

Andersson, Sofia (2002), Maya och hennes kompisar får hitta på egna sagor. I: *Bris-tidningen Barn och Ungdom* (2), 16-17.

Arnqvist, Anders (1993), *Barns språkutveckling*. Studentlitteratur, Lund.
ISBN 9144359616

Chambers, Aidan (1998), *Böcker inom oss – om boksamtal*. Rabén & Sjögren Bokförlag, Stockholm.
ISBN 9129645425

Fast, Carina (2001), *Berätta! Inspiration och teknik*. Bokförlaget Natur och kultur AB, Stockholm.
ISBN 9127722902

Gustavsson, Carin (1991), Berättandet – en vän för livet. I: *Abrakadabra* (4), 15-16.

Hostetter, Jenny & Rehnman Mats (2002), *Berättelsens röst – en resa genom det muntliga berättandets Sverige*. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
ISBN 91-46-20042-8

Håkansson, Gisela (1998), *Språkinläring hos barn*. Studentlitteratur, Lund.
ISBN 91-44-00865-1

Ladberg, Gunilla (1999), *Tvåspråkig, flerspråkig eller bara enspråkig?* Författares Bokmaskin, Stockholm.
ISBN 91-973438-1-1

Ladberg, Gunilla (2000), *Skolans språk och barnets – att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Studentlitteratur, Lund.
ISBN 91-44-01296-9

Ladberg, Gunilla (2003), *Barn med flera språk*. Liber AB, Stockholm.
ISBN 47-05199-X

Peterson, Bertil (1989), *Kreativ svenska – en idebok för lärare och elever*. Utbildningsförlaget, Stockholm
ISBN 9147031581

Rönnerberg, Margareta (1997), *TV är bra för barn*. Ekerlids Förlag, Stockholm.
ISBN 9188594653

Sokolov, Jeffrey L & Snow, Catherine E (1994), *Handbook of research in language development using CHILDES*. Erlbaum, Hillsdale, N.J.
ISBN 0805811850

Svensson, Ann-Katrin (1998), *Barnet, språket och miljön*. Studentlitteratur, Lund.
ISBN 91-44-60041-0

Utbildningsdepartementet.(1998), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*.
ISBN 91-38-31413-4

Ärnström, Ulf (1997), *Låt barn berätta! I: Svenska i skolan (2)*, 9-14.

World wide web

Kursplanen i svenska (2000), Skolverket [www]. Hämtat från
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087>> . Publicerat Juli 2000. Hämtat 18 november 2004.

Ärnström, Ulf (2000-2003), *Berättar Verkstan*. Kulturkemi [www]. Hämtat från
<<http://www.berattarverkstan.se/pedadog.htm>>. Publicerat 2000-2003. Hämtat 15 december 2004.

Lästips

Alfons, Harriet m.fl. (1978), *Min nya skattkammare Ettan*. Natur och Kultur, Stockholm.
ISBN 91-27-02495-4

Löfstedt, Annie m.fl. (1952), *Min skattkammare*. Fjärde upplagan. Natur och kultur, Stockholm.

Fujikawa, Gyo (1970), *Stora Fantasiboken*. Grosset & Dunlap inc. USA.
ISBN 91-510-2591-4